

Rabbimize Hicret

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karşlı

İnsan, aslında bu hayatta bir yolcudur. Topraktan nutfeye, anne rahminden dünyaya, çocukluktan gençliğe, gençlikten yetişkinliğe, yetişkinlikten yaşlılığa, yaşlılıktan tekrar toprağa devam eden bir yolculuk. (Mü'min, 67) Orada da kalmıyor. Kabirden mahşere, mahşerden hesaba ve devamı... Neticede, insan Allah'tan gelmekte ve yine O'na dönmektedir. (Bakara, 156)

İnsan, şu hayatta devamlı hareket halindedir. O'nun bu durumu doğumdan ölüme değin sürer. Bir yerden öbür yere intikal eder durur. Ancak bu, peygamberlerin şahsında ayrı bir anlam kazanır. Çünkü onlardaki yürüyüş ve hareket, içteki manevî ve derunî intikali yoğunlaştırmak ve daha ileri bir noktaya taşımak için yapılır. Yoksa manevî değişim ve gelişmenin olmadığı bir yürüyüşün anlamı yoktur. Bu manada peygamberler ve Allah dostları, bir taraftan hicret etmiş; öte taraftan ise iç dünyalarındaki yürüyüşlerini sürdürmüşlerdir. Hz. Yusuf, Hz. Musa ve son olarak da Hz. Peygamber bunun ilk akla gelen örnekleridir.

Hac da zahirî olarak bir yürüyüş ve yer değiştirmedir. Bu, fiziki anlamda bir mekân değişikliği olduğu gibi aynı zamanda iç dünyamızda gerçekleşen bir hicrettir. Yüce Yaratıcı'ya olan bir seyrüseferdir. Şeytanî sapmalardan rahmanî yönelişlere, nefsanî düşüşlerden manevî yücelişlere devam eden bir yürüyüş. Batıldan hakka, kötünden iyiye, çirkinden güzele devam eden bir yolculuk. Hacı "Rabbim Allah'tır" diyen ve O'nun yolunda kararlılıkla yürüyen kimsedir. (Fussilet, 30)

Aslında hacı, zahirde binlerce kilometreyi kat eder ve yerinden yurdundan ayrılır. Ama gerçekte o, esas yolculuğu kendi iç dünyasında yapar. Çünkü o, aklını ve kalbini aydınlatacak ışığın peşindedir. Değerler dünyasına yeni anlamlar ve güzellikler katma gayretindedir. Tıpkı Medine'yi yurt edinen ve gönlüne imanı yerleştiren Ensar'da olduğu gibi. (Haşr, 9)

Hacı, Kutlu Elçi'nin önüne diz çökme bahtiyarlığına erememiş, onun mübarek dilinden dökülen kelimeleri dinleyememiştir. Ancak asırlar sonrasında onun bıraktığı manevî mirastan istifade etmeye çalışmaktadır. Bu da, büyük bir lütuf ve bahtiyarlık değil midir?

Dünyanın dört bir yanından kutsal mekânları ziyarete gelen insanlar, aslında kendilerini aramaktadırlar. Hac, bir anlamda kendini unutan insanın yeniden kendini keşfetme fırsatıdır. Hacılar, kendi iç dünyalarında açılacak manevî yol ve yöntemlerin peşindedir. Yine onlar, deruni hayatlarında kodlanmış şifreleri çözenin gayretindedirler.

Dışarıdan bakan biri, hacıların başka bir şeyin peşinde olduklarını zanneder. Oysa onlar, kendi iç dünyalarında vahiy meşalesinin izini sürmektedirler. Bu halleriyle onlar, hep Yüce Yaratıcı'nın hoşnutluğunu talep ederler. O da, vahyin rehberliğinde onları esenlik ve mutluluk yollarına kavuşturur. (Mâide, 16)

Hacı, aydınlık Medine'nin kadim sakinleri Ensar ve Muhacirleri hayal eder, onları yeniden anlamaya çalışır. Evet, o kutlu insanlar, bugünkü gibi ışıltılı ve parıltılı şehirlerde yaşamıyorlardı. Ancak onların, vahyin aydınlattığı manevî güzellikler diyarında hayat sürdükleri muhakkaktı. Yine onların, bugünkü gibi, sokaklarında, evlerinde etrafi bir ışık cümbüşüne çeviren aydınlatma araçları yoktu. Aksine onar, loş ve izbe mekânlarda yaşıyorlardı. Lâkin onların, iç dünyaları aydınlanmış kimseler oldukları kesindi. Tıpkı "Allah,

müminleri koyu karanlıklardan aydınlığa çıkarır”(Al-i İmrân 257) ilâhî beyanında buyrulduğu gibi.

Ensar ve muhacirlerin, bugünkü haliyle bayındır, mamur şehirlerde yaşamadıkları açıktı. Ama gönüllerini imar edip güzelliklerle bezeme konusunda yarıştıkları muhakkaktı. Onlar, imanı sevmiş ve güzel görmüş, (Hucurât, 7) vahyi de mutlak hayır ve hakikatin kaynağı olarak kabul etmişlerdi.(Nahl, 30)

Sahabîler, çağımız müminleri gibi, kuşlar misali binlerce metre yükseklerde modern donanımlı lüks uçaklarla uçamıyorlardı. Ama düşünceleri ile duyguları ile hayata kattıkları anlam ve derinlik ile yücelerde kanat çırpıtları, melekleri çağrıştıracak hasletlere sahip oldukları tartışmasızdı. Nitekim bu özellikleri sebebiyle Cenab-ı Hak onlardan razı olmuş, onlar da O’ndan razı olmuşlardı.(Tevbe, 100)

Ensar ve muhacirler, bu çağın iletişim ve haberleşme imkânlarından mahrum idiler. Ancak mazlum ve mağdur insanların hal dilinden çok iyi anlıyor; bütün içtenlikleri ile seve seve yoksulların, yetimlerin ve esirlerin karınlarını doyuruyorlardı.(İnsan, 8)

Hacı, Mekke’de, Medine’de Kur’an’ı anladığında, imanındaki ziyadeleşmenin ne anlama geldiğini daha derinden tecrübe eder. (Enfâl 2) Okunan ayetler, onun iç dünyasını zenginleştirir, kalıcı izler bırakır. Vahyin lahûtî atmosferinin kendisini çepeçevre kuşattığını hisseder. Mahşer sahneleri ile insanı bekleyen günün ne denli ürpertici olduğunu yeniden keşfeder. (Me’âric, 11-17)

Kur’an’ın gönlümüze, kalbimize suskun kalan ayetleri, Kutsal mekânlarda konuşmaya başlar. Önceleri duymadığımız, hissedemediğimiz anlamlar dile gelir. İnsan, bu beldede, şiddetli sıcakta ferahlatan esinti gibi vahyin de gönlünü serinlettiğini hisseder. Okunan ayetler, insanın bilinç katmanlarında ayrı bir makes bulur. Kur’an’ı nazil olduğu yerde, kendi bağlamında okuma ve anlamanın güzelliği yaşanır. Hamd ve övgünün sadece Yüce Yararıcı’ya mahsus olduğu daha derinden hissedilir. İşte, insanın burada duyduğu, gördüğü her şeyden ibret alması, kısaca maneviyatla dolması, Allah’ın apaçık delil ve alametlerinden başka bir şey değildir. (Al-i İmrân, 96)

Hacı, ihrama girerek, dünyevî makam ve mevkilerden soyutlandığını, bütün insanlarla eşit seviyede olduğunu hisseder. Yine ihrama girerek kirlerden ve çirkefliklerden arınmaya karar verir. Kuba mescidini ziyaret ederken de hacının bu düşünceleri yeniden canlanır. Çünkü bu mescidi takva üzere inşa edenler de temizlenmeyi, pak olmayı, hayat tarzı olarak seçen insanlardı. Onlar, şirkten, riyadan, kinden, cimrilikten kısaca bütün çirkeflik ve kötülüklerden arınmayı hedeflemişlerdi.(Tevbe, 108) İnsanı sevimsizleştiren, onu insanlığından uzaklaştıran günahlardan temizlenmek, onların hayat felsefelerinin ta kendisi idi.

Hacda telbiye getirerek ilâhî buyruklara teslim olduğumuzu ifade ederiz. Bunu lisan ile söylerken, iç dünyamızda da şöyle bir sorgulama yaşarız. Acaba bizler Müslümanlar olarak gerçek manada Allah’a teslim olabilmemiş miyiz? Bütün bu telbiye ve teslimiyet nidaları hayatımızda ne kadar gerçekleşiyor? Bir adanma şuru içerisinde, kulluğumuzun gereklerini yerine getiriyor muyuz? Dinin yaşanması ve yaşatılması için gereken çabayı gösteriyor muyuz? Birbirimize karşı kardeşlik hukukunun gereklerine ne kadar riayet ediyoruz? Uhrevî, sonsuz güzellikler için mi çalışıyoruz; yoksa dünyevî ve geçici olanın peşinden mi sürükleniyoruz? Zahirde hak ve hakikatin peşinde gözüklüp gerçekte dünyevî arzu ve heveslerimizi mi tatmin ediyoruz? Yoksa servet, şöhret, şehvet bizim gizli mabutlarımız mı? Bizler, semavî çağrılarını harekete geçiremediği, diriliş ikliminden uzak insanlar mıyız? Zor anlarda, musibet zamanlarında Yüce Mevla’nın bizimle ilgili takdirine rıza gösterebiliyor muyuz?

İşte bu tür soru ve cevaplar, hacıyı derinden düşündürür. Hesap gününe hazırlanmanın gerekliliğini ona iyice hatırlatır. Böylece hac vesilesiyle “Nereye gidiyorsunuz?” (Tekvîr, 26) ilâhî uyarısının, insanı yeniden bir iç muhasebeye sevk ettiği bir zaman dilimi yaşanır.

Hacı, tavafta yaşadığı ruhanî haz ve neşeyi hayatında pek yaşamamıştır. Kendisini Allah'a bu kadar yakından hissetmemiştir. Dualarını bu denli içten yapmamıştır. O, en anlamlı rukû ve secdelerini burada yapar, iç dünyasında yeni idrak alanları yakalar. Tavafı hayatında belki ilk defa yapıyordur. Ancak sanki yıllardır Beytullah'ın etrafında dönüyormuşçasına manevî bir vecd halini yaşar. Zihni kaplayan gölge ve engeller kalkar, kalpteki ağırlıklar yok olur. Hacı, hemen yanı başındaymış gibi Rabbine alçak gönüllülükle yalvarır, sessiz ve derinden yakarır. Kuruyan gözleri yaşarır. Günah ve isyanlarını mahcubiyetle hatırlar. Böylece, imanın şahlanışına burada yeniden şahitlik eder.

Hacı, gecenin geç saatlerinde Harem-i Şerif'de yahut Mescid-i Nebevî'de, uyku mahmurluğu ile etrafını sisli puslu görmektedir. Fakat onun, iç dünyasında parıldayan lâhutî kıvılcım ve ışıkları açık seçik aldığı kesindir. Böylece o, gecenin karanlığında ışıltılı ışıltılı manevî bir iklimi geliştirme çabasıdadır. O, İslam dünyasının yaşadığı olumsuzluklara, insanın yüreğini burkan gelişmelere rağmen, ümit, yaşama aşkı ve aydınlık bir iklimi oluşturma peşindedir. Feyz ve rahmet ikliminden istifade ederek kendi ülkesine aydınlık ve maneviyat taşıma çabasıdadır.

Kutlu Elçi'nin İzinde Yürümek

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karşlı

Her ibadette olduğu gibi haccın da kendine has bir özelliği vardır. O da, hacı adayının fiziki anlamda daima mekân değiştirme hâlinde olmasıdır. Medine, Mekke, tavaf, sa'y, Arafat ve Müzdelife vakfeleri, Mina, şeytan taşlama, ardından tekrar tavaf ve sa'y. Kısaca, hacı adayının sürekli hareket halinde olması ve yer değiştirmesi söz konusudur.

Ancak haccın, aynı zamanda kendi iç dünyamızda da bir seyrüsefere dönüşmesi gerekir. Aksi takdirde bu yürüyüşler, insanın manevi tekâmülüne pek bir katkı sağlamaz. Bu anlamda Hacı, Allah Teâlâ'nın rızasını arayan, onun hoşnutluğunun peşine düşen bir muhacirdir âdetâ. Aynen Hz. İbrahim'in şu ifadelerinde olduğu gibi: "Ben rabbime gidiyorum, O bana yolunu gösterecektir." (Saffât, 99)

Bu kutsal yolculuk, hacı adayını için âdetâ bir kendini keşfetme sürecidir. Hayatında yakalayamadığı inziva fırsatını burada elde etmiştir. Tam bir manevi rehabilite sürecine girmiştir. Günahlarıyla yüzleşme, manevî hastalıklarını tedavi etme imkânını burada elde etmiştir. Artık o, iç dünyasında olup biten hak-batıl mücadelesine karşı eskisi gibi duyarsız değildir. Esas büyük savaşın hariçte değil, kendi nefsinde cereyan ettiğinin bilincindedir. O güne kadar farkına varamadığı şeytanî ayartmaların kendisi için ne büyük bir tuzak oluşturduğunun şuuruna varmıştır.

İç dünyasına çöreklenmiş ve maneviyatını yiyip bitiren o gizli putları artık bir bir tespit etmektedir. Şehvet, şöret ve servetin allanıp pullanıp kendi önüne nasıl konduğunun, yıllarca bunların peşinden boşu boşuna nasıl sürüklendiğinin farkına varmıştır. Fani ve sanal davalar uğruna ne kadar da zaman harcamıştır? Su zannedip peşine düştüğü seraplar, onu nasıl da aldanışlara ve hayal kırıklıklarına sürüklemiştir?

Hacı adayı Medine'ye varır. Rasul-i Ekrem Efendimiz'in ruhaniyetiyle bu aydınlık şehrin sokaklarında beraber yürür, onunla olan ülfet ve dostluk bağlarını böylece pekiştirir. Bastığı yerlere basar, belki de izini takip ederek Mescid-i Nebi'ye varır. Bu beraberliği ahiret hayatında da devam ettirmenin nasıl mümkün olacağını yol ve yöntemlerini düşünür. Neticede bunun, ancak yaşadığı hayatta da onun izini takip etmekle gerçekleşeceğini iyice farkına varır. Bu kimseler, ahirette peygamberlerle, özü sözü bir olan siddiklerle, şehitlerle, salihlerle beraber olacaklardır. "Bunlar ne güzel arkadaşlardır." (Nisa, 69)

Hacı adayı, Medine'de Uhut şehitliğini ve Baki' mezarlığını ziyaret eder. Allah yolunda fedakârlığın yüceliğini buralarda yeniden keşfeder. Musab b. Umeyr, Hz. Hamza ve diğer şehitleri hatırlayınca içi burkular, gözyaşlarına hâkim olamaz. Gerçekten neydi bu kutlu insanları böyle bir fedakârlığa sürükleyen sebep? İşte hacı adayı bunları düşünür, Müslüman olmanın aynı zamanda din ve diyanet uğruna sevdiklerinden vazgeçebilmeyi gerektirdiğinin farkına varır.

Hacı, Kuba mescidini ziyaretinde, bütün kötülük ve çirkinliklerden temizlenmenin ne kadar önemli olduğunu iyice kavrar. Çünkü burada Hz. Peygamber'in arkasında saf tutanların ayette bu temel özelliklerine dikkat çekilir. Onlar, temizlenmeye ve arınmaya gönül veren kimselerdi. (Tevbe, 108) Üstelik hac için giyilen bembeyaz ihram da bunu simgelemiyor muydu?

Hayatta hiçbir şey bedelsiz değildir. Tefekkürde ve ibadette bir yoğunlaşma olmadan maneviyatta bir derinleşme olmaz. İç dünyamızdan Rabbimize giden yolların açılması da zaten başka şekilde gerçekleşmez. Nitekim Kur'an, Beytullah'ın misafirlerini anlatırken, "ibadete kendini veren, ibadete kapanan" manasında "âkifin" kelimesini kullanır. Onların alametifarikası rükû ve secde halinde olmalarıdır. (Bakara, 125) Ruh ve şekil bütünlüğü içerisinde sabırla namaza devamlılık onların temel özelliğidir. (Tâhâ, 132)

Hayatımızda hep bir amacımız vardır ve o uğurda nefeslerimizi tüketiriz. Ne yazık ki insan, genelde şan, şöhret sahibi olmak, kazanmak, büyümek, sonu gelmez diğer hırs ve tamahların peşinden sürüklenip gider. Hayatımız hep bunların etrafında dönüp dolaşır, adeta bunları tavaf eder dururuz.

İşte hacı adayı, bir taraftan Beytullah'ın bir sevap kazanma yeri olduğuna inanır ve onu tavaf eder (Bakara, 125); diğer taraftan da artık bundan sonraki hayatının Allah rızası etrafında dönüp dolaşması gerektiği inancını pekiştirir. Sahip olduğu her nimet ve imkânın mutlaka O'nun rızasına bakan bir yönü ve yanı olduğuna inanır. Böylece siyah örtülere bürünmüş bu güzel mabette o, karanlıklardan uzaklaşır ve aydınlık bir dünyaya açılır.

Hacı adayı, Safa ile Merve arasında sa'yini eda eder ve şuna katıyetle inanır: Hayatın kendisi de bir sa'y yani çalışıp çabalama yeridir. Üstelik insanoglu yarın ilahî huzura vardığında halis niyetle yaptığı amelden başka neyin faydasını görecek ki? (Necm, 39) İşte hacı adayı, bir taraftan sa'y ibadetini yerine getirir, diğer taraftan da hayatı boyunca ahireti istemek, onun için sa'y edip çaba sarf etmenin karşılıksız kalmayacağına gönülden inanır. (İsra, 19)

Hz. İbrahim gibi o da, çocuklarının kulluk şuuruna sahip muvahhitlerden olmaları için bir taraftan yalvarır yakarır, diğer taraftan da bunun gereğini yerine getirmeye çalışır. (Bakara, 128)

Her ibadetin bir özü ve zirvesi vardır. Namazın zirvesi secdedir; çünkü bu kulun Rabbine en fazla yaklaştığı andır. ('Alak, 19) Orucun zirvesi de iftar mahallidir; bu anlarda Mevla'ya kalkan eller geriye boş dönmez. Haccın özü ve zirvesi de Arafat'tır. Çünkü Resul-i Ekrem Efendimiz, "Hac Arafat'tan ibarettir." buyururlar. (Nesâi, Menasikü'l-hac, 203, V, 256)

Hacı adayı da böyle bir inançla Arafat'a gider; ilahî huzurda vakfeden önce buradaki vakfesini gerçekleştirir. Adeta hesap günündeki büyük buluşmanın denemesini burada yapar. Arafat vakfesi, kişinin kendisiyle yüzleştiği ve günahlarını itiraf ettiği anlardır. Çünkü orada

gönülden kopup gelen yalvarışların, için için yakarışların hedefine ulaşacağı konusunda hiçbir tereddüt yaşamaz. Üstelik Rabbimiz kuluna yakın olduğunu, duaları işitip mutlaka kabul edeceğini vaat etmiyor mu? “O’ndan daha fazla vadinde duran kim olabilir ki!”. (Tevbe, 111)